Sekvence minljivosti

Idejna zasnova terapevtskega središča na območju zapuščene domačije Repenšek, kot del disperzne bivalne skupnosti za starejše v Novi Štifti pri Gornjem Gradu

magistrsko delo · Monika Golob · mentor: doc. Mitja Zorc, univ. dipl. inž. arh. · somentor: asist. Tadej Urh, m.i.a

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za arhitekturo

Magistrska naloga skozi primer občine Gornji Grad obravnava problematiko obrobnih podeželjsih območij. Izpostavlja problematiko praznjenja starih domačij in splošnega staranja prebivalstva. Sprašuje se o prihodnosti izpostavljenih krajev in skozi projektni del išče odgovore na aktualna vprašanja sodobne arhitekture podeželja. Gornji Grad, kot tipičen primer obrobnih podeželjskih območij, predstavlja ustrezen model za raziskovanje tako splošnih vprašanj prihodnosti podeželja, kot iskanja konkretnih odgovorov, ki so podani v projektnem delu naloge.

Na podlagi analize kraja je bilo ugotovljeno, da je v občini 35 nenaseljenih območij, od tega je 12 domačij. Največ jih je v kraju Nova Štifta zato je to območje podrobneje obravnavano. Statistično gledano ima občina zelo visok delež starejših občanov, zato le-ti postanejo ciljna skupina. Zastavljena je strategija kraja, kot disperzna bivalna skupnost, razpršena po domačijah, ki so bile pred tem nenaseljene. Za nemoteno delovanje skupnosti pa je ključen skupnostni prostor, zato se ciljno usmerjamo v oblikovanje točk s centralnimi dejavnostmi.

Ena izmed štirih točk centralnih dejavnosti v kraju Nova Štifta je zasnova terapevtskega središča na zapuščeni domačiji Repenšek. Projektni del podrobneje obravnava omenjeno domačijo in se ukvarja z njeno ponovno oživitvijo. Na domačiji trenutno stojijo trije objekti, hiša, gospodarsko poslopje in kozolec. Kljub raznolikosti predhodne in predvidene nove rabe prostorov, skušamo ohranjati in poudariti ključne arhitekturne elemente, ki tvorijo avtentičnost danega kraja.

teza magistrskega dela

Zapuščeno stavbno tkivo vključiti v shemo alternativnega načina bivanja, s poudarkom na bivanju starejših.

Spopadanje z zastavljeno temo se je pričelo vzporedno z različnimi raziskovalnimi prostopi. Začenjši s prostorsko analizo kraja, je bilo najprej izvedeno fizično obiskovanje lokacij, sledi kontakt z občino in preverjanje informacijskih spletnih portalov, kot sta Piso in iObčina ter GisKD. Kot razultat je nastal žepni katalog (priloga 1) vseh v tem trenutku nenaseljenih območij, kamor so, poleg prvenstveno opazovanih praznih domačij, vključene tudi ostale stavbe; od stanovanjskih hiš do praznih župnijhskih uradov. Nastali katalog služi splošnemu vpogledu v trenutno stanje, saj so v informacijskem listu zajeti glavni podatki o obravnavanih območij. Informacijski sklop je deljen na štiri dele; (1) splošni podatki o vseh stavbah na lokaciji (leto izgradnje, bruto tlorisna površina, etažnost, materialnost), (2)lastništvo, (3) namembnost prostora po OPN ter (4) dediščinska oznaka objektov. Posamezno območje je poimenovano pod novo šifro, ki je imensko sestavljena iz kratice naselja in zaporedno številko, npr. NŠ_1 - kot Nova Štifta, 1 - številčnost na karti.
Izkaže se, da je v celotni občini v tem trenutku praznih 34 območij. Od tega jih je največ, t.j. 17 v kraju Nova Štifta, ki zajema zaselke Zgornji Dol, Šmiklavž, Tirosek in Mačkin Kot, 1 objekt je v Dolu pri Gornjem Gradu, 8 v strnjenem naselju Gornji Grad, 1 v Šokatu, 1 v Florjanu pri Gornjem Gradu in 6 v Boćni. Če opazujemo podrobneje, 13 območij označim kot domačije, saj so glede na vire naseljeni že dalj časa in jih tvori več tipičnih objektov. Od omenjenih 13 domačij pa 3 označim kot ruševine. Objekti imajo namreč udrto streho in od njih ostaja le še obzidje. Vendar jih zaradi simbolne sledi v času in prostoru kljub temu vključim v obravnavo.

Nova zasnova disperzne bivalne skupnosti je umeščena v obstoječe objekte nenaseljenih območij in se hkrati intenzivno vključuje v kraj. Glavna strategija kraja sledi zasnovi centralnih dejavnosti v obstoječih naselbinskih zgostitvah, na katere se pripenjajo razpršena samotna območja. Dejavnosti, ki se odvijajo v strnjenih delih naselja so med sabo zelo raznolike iz česar izhaja tudi raznolikost prostorskega karakterja.

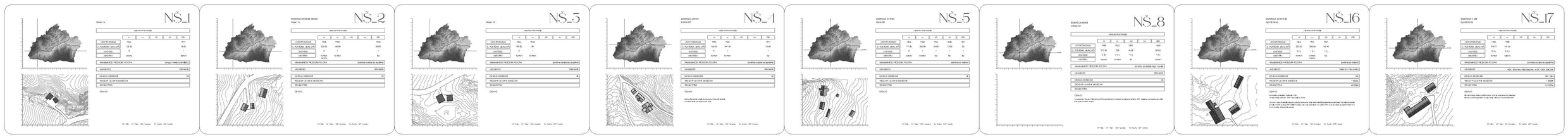

Obstoječe stanje

Pomembno prostorsko os predstavlja dostopna pot, ki se izteka na osrednje dvorišče. Nanjo se pravokotno pripenjata hiša in na drugi strani gospodarsko poslopje, ki ga sestavljajo gnojišče in gnojišča jama, hlev, dva ležeča in en pokončni silos. V smeri jugozahod proti severovzhodu se diagonalno nahaja kozolec. Teren domačije je večinoma ravninski, saj se njegova višina dviguje za en meter na razdalji dvajsetih metrov. Ravno zaradi počasnega dvigovanja terena je pravokotna organizacija domačije sploh možna. Diagonalno pozicijo kozolca bi lahko utemeljili iz treh razlogov. Prva dva sta funkcionalna in sicer najkrajša pot do dvorišča ter najbolši veterni izkoristek (ki je ključen za opravljanje njegove prvotne funkcije), tretji pa je ta, da lega sledi smeri plastnic oz. je sleme vzporedno s terenom. Pravokotna organizacija objektov na glavnem dvorišču se ohranja iz preteklosti, kar je vidno iz zgodovinskih kart. V Franciskejskem katastru iz leta 1829, lahko vidimo, da je bil pred prvotno zgradbo hleva še en objekt s pravokotnim zalomom. Verjetno namenjen za privez delovnih živali (konji, voli) in skladiščenje orodja. Vzporedno s hišo so bili še trije manjši objekti. Verjetno so to bile kašta, preužitkarska hiša in sušilnica. Ob gozdnem robu na severni strani je bil še dodaten objekt.

Novo stanje

Pri oblikovanju nove zasnove Repenškove domačije, je bilo ključno ohranjanje obstoječih prepoznavnih prvin. To je <u>drevored</u>, ki se osno izteka na dvorišče, <u>pravokotna usmeritev glavnih objektov</u>, ki so del dvorišča ter <u>dodatni objekti, ki so odmaknjeni</u>, vendar se usmerjajo proti središču domačije. Vsi objekti so med sabo razmaknjeni in omogočajo fluidnost prostora. Medsebojna bližina objektov v kombinaciji z novimi potmi tvorijo svojevrstne zunanje prostore. Objekti hkrati delijo glavno dvorišče od ostalih, sekundarnih zunanjih prostorov in hkrati se vanj usmerjajo. Vsak objekt ima svoj zunanji prostor, vsak ima svoje dvorišče. Hiša (O1) se z glavnim vhodom usmerja proti jugu, kjer se zunanji prostor nakaže v spremembi tlakovanja. Podoben princip je pri terapevtskem centru (O2). Kozolec (O3) zaobjame krožna sprehajalna pot, ki hkrati definira njegov zunanji prostor. Neglede na to se njegova usmerejnost preliva neposredno na glavno dvorišče. Nov objekt bivalnih enot (O4) se pravokotno pripenja na os, ki jo določa terapevtski center. Objekta sta med sabo povezana preko obstoječih silosov, kamor so na novo umeščene komunikacije. Bivalne enote so dvostransko orientirane in se na južni strani odpirajo proti travnatem dvorišču, ki ga tvorita skupaj z objektom O2. Kopališče (O5) se nahaja na travnati vzpetini ob gozdnem robu in se tako kot kozolec usmerja proti glavnem dvorišču.

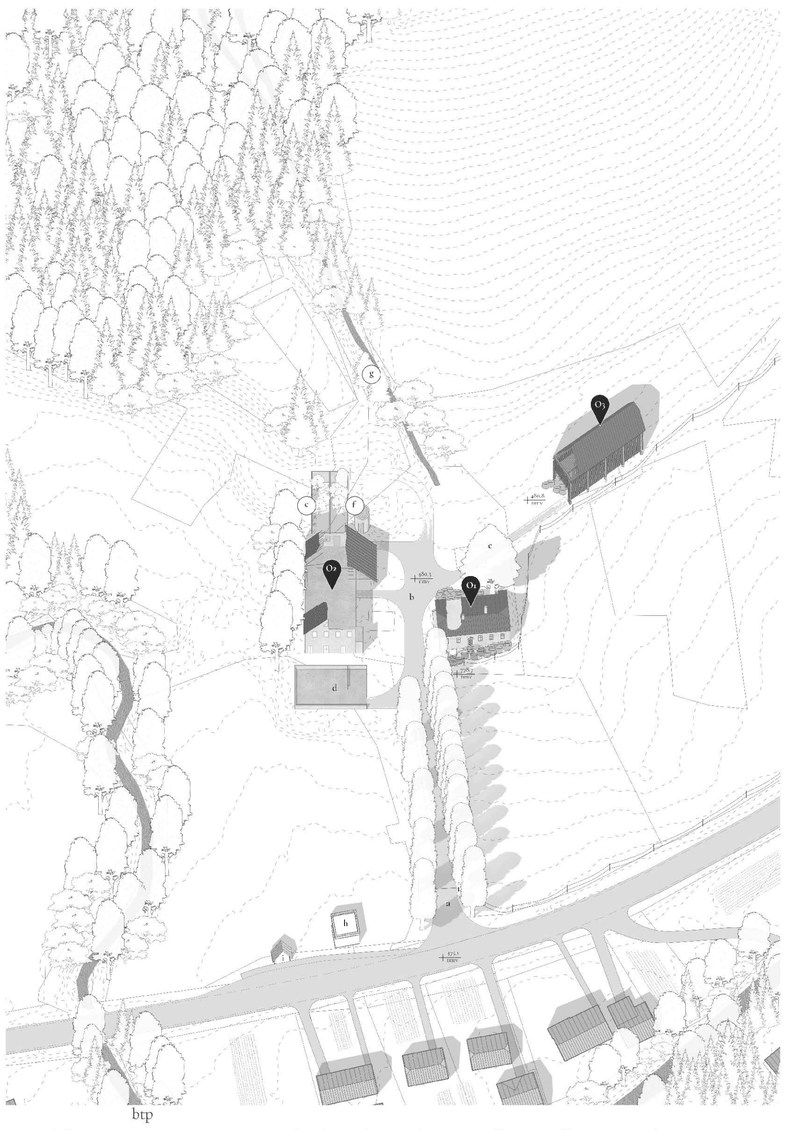

	btp							
O1	hiša	216,20 m2	a	topolov drevored	d	gnojišče in gnojišča j.	g	dve tisi
O2	hlev	374,40 m2	b	glavno dvorišče	e	dva ležeča silosa	h	transformatorska post.
O3	kozolec	176,93 m2	c	divji kostanj	f	pokončni silos	i	avtobusna postaja

Situacija trenutnega stanja, povzeto po iObčina

1:1000 S 5m 5m

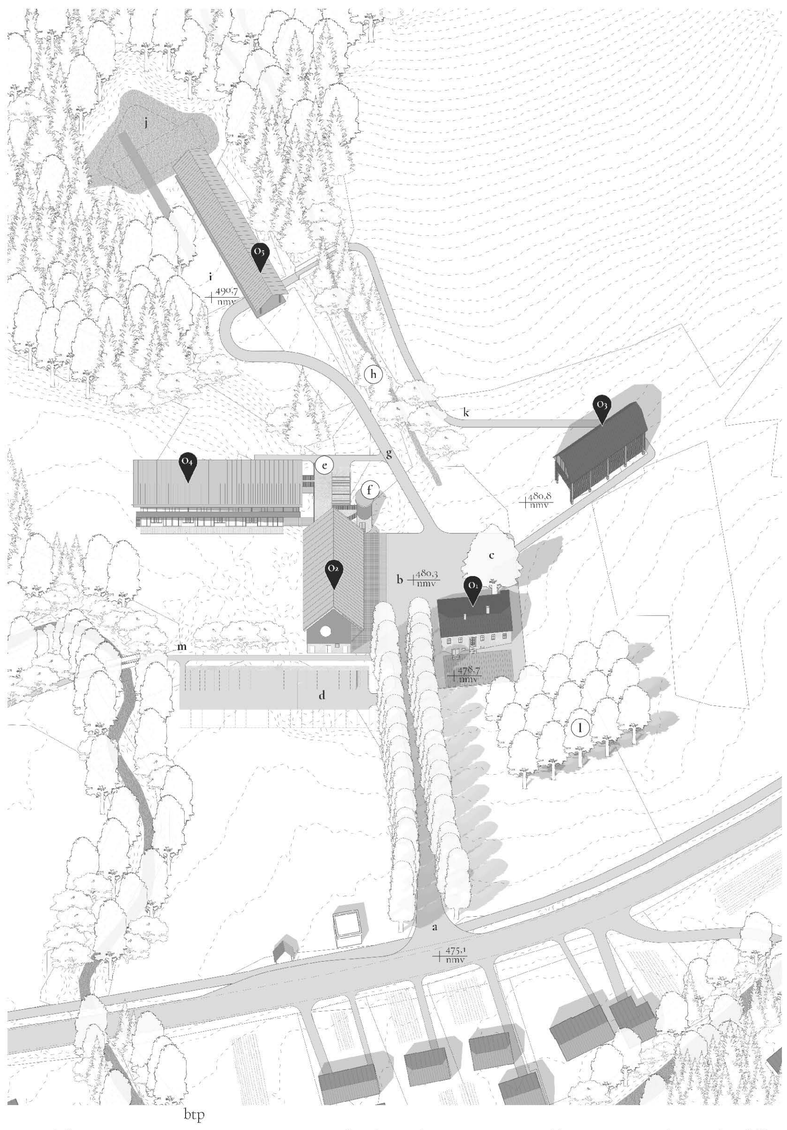

	btp							
O1	hiša	216,20 m²	a	topolov drevored	e	trg s stopniščem	i	predprostor kopališča
O2	terapevtski center	314,20 m²	b	glavno dvorišče	f	zunanje dvigalo	j	naravno kopališče
O3	kozolec	176,93 m²	c	divji kostanj	g	pot do kopališča	k	sprehajalna pot
O4	bivalne enote	356,40 m²	d	parking 12 + 3	h	dve tisi	l	sadovnjak
O5	kopališče	411,80 m²					m	sprehajalna pot

Sh42: Situacija trenutnega stanja, povzeto po iObčina

1:1000 S 5m 5m

Gradniki domačije

Med sabo so si odvisni tako po orientaciji, velikosti, materialnosti, dostopnosti. Za vse velja, da je njihova skupna točka *glavno dvorišče*.
Najpomembnejši objekt, ki je na dvorišču prvi in najbolj dostopen je *kmečka hiša,* nekje v bližini je *hlev*.
Na Repenškovi domačiji, se iz dostopne poti, ki se osno izteka na glavno dvorišče, najprej opazi hišo in bočno fasado hleva. Ko stopimo na dvorišče, na vzhodni strani vidimo kozolec, s severne strani pa iz gozda teče manjši potok, ki je čez dvorišče speljan po drenažnih ceveh.
Iz zgodovinskih prikazov lahko vidimo, da sta na dvorišču vedno prisotna hiša in hlev (tip A), spreminja pa se število in pozicija dodatnih objektov (tip B).

glavni objekti		*dodatni objekti*		*zunanji prostor*
A	+	B	+	C
hiša hlev		kozolec kašta drvarnica staje		glavno dvorišče povezave

Arhitekturni pristop

V odnosu obstoječega z novim, se poslužujemo principa nasprotja ali drugačnosti. Pri čemer pa glavno vodilo ni vzpostaviti čim večji kontrast med novim in starim, ampak vključujoč tradicionalnih pristopov oblikovanja domačije, vzpostaviti jasen in razumljiv dialog starega z novim. Tradicionalne lastnosti se izkažejo predvsem v določanju glavnih osi objektov ter oblikovanju volumnov. Slednje vključuje tako določanje gabaritov stavbe, njene višine ter oblika in naklon strešine.
Oblikovanje novega lahko razdelimo na štiri sklope, na podlagi katerih najbolj jasno vzpostavljamo drugačnost med novim in starim.

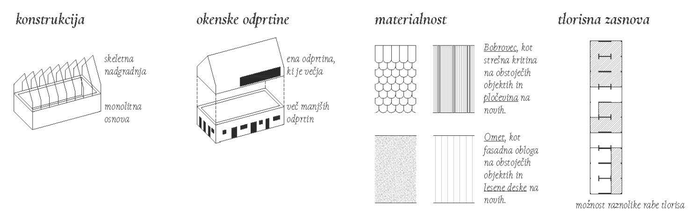

Program

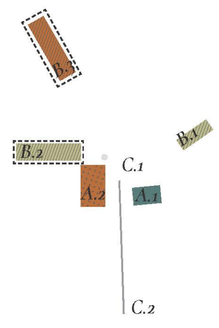

Sh50: Shema nove zasnove

dejavnosti

- *bivanje*
- *terapevtske dejavnosti*
- *prostočasne dejavnosti*
- *gostinjska ponudba*

zasnova

- *spremenljiva*
- *kombinirana*
- *fiksna*

Tudi razvrščanje dejavnosti je izhajalo iz osnovnih prvin domačije (glavni obj. - A, dodatni obj - B, zunanji prostor - C). Za glavne objekte je značilno, da se v njih odvijajo fiksne dejavnosti (hiša - bivanje ljudi, hlev - bivanje živali), se nahajajo na dvorišču in se nanj neposredno odpirajo. Medtem, ko je za dodatni objekt (kozolec) značilna spremenljiva raba, nahajajo pa se odmaknjeno od dvorišča.
Nove objekte (B.2 - bivanjske enote, B.3 - Servisni objekt kopališča) dojemamo, kot dodatne objekte na domačiji, s spremenljivo zasnovo. Kljub temu, da je dejavnost kopališča in bivanja precej specifična in zahteva konstrukcijske prilagoditve, sta oba objekta zasnovana tako, da z manjšimi posegi omogočata spremembe.

<u>A.1 - hiša</u>
V pritličju je umeščena gostinska dejavnost, z manjšim barom in kuhinjo. V nadstropju pa je uprava, z delovnimi mesti za štiri zaposlene. V kleti so sanitarije in garderobe za delavce v baru.

<u>A.2 - terapevtski center</u>
Pritličje je javno, z manjšo predavalnico na severni in sobo za društva na južni strani. V nadstropju je večnamenski prostor, ki se lahko tudi pregradi. Tako ga lahko uporabljajo večje skupine, kakor tudi posamezniki. Namenjen je skupnim telovadbam, terapijam ali pa individualni obravnavi. Zraven večnamenskega prostora je ambulanta. V mansardi so prostori za zaposlene. Iz nadstropja terapevtskega centra se lahko izstopi direktno na ploščad, ki povezuje vetikalne komunikacije (zunanje dvigalo in stopnišče).

<u>B.1 - kozolec</u>
Ohranja se spremenljiva namembnost. Namenjen je druženju, delavnicam in ostalim dejavnostim, ki za izvajanje ne potrebujejo specifičnega prostora.

<u>B.2 - bivanjske enote</u>
Nov objekt, v katerem je v pritličju 8, v nadstropju pa 4 bivanjske enote. Povezuje jih severni in južni zunanji gank. Na vzhodni strani objekta so skupni dnevni prostori.

<u>b.3 - kopališče</u>
Namenjen je bolj kot servisni objekt zunanjemu naravnemu kopališču. V njem so garderobe, sanitarije ter sauna in manjši notranji bazen, kjer se lahko izvaja terapija z vodo.

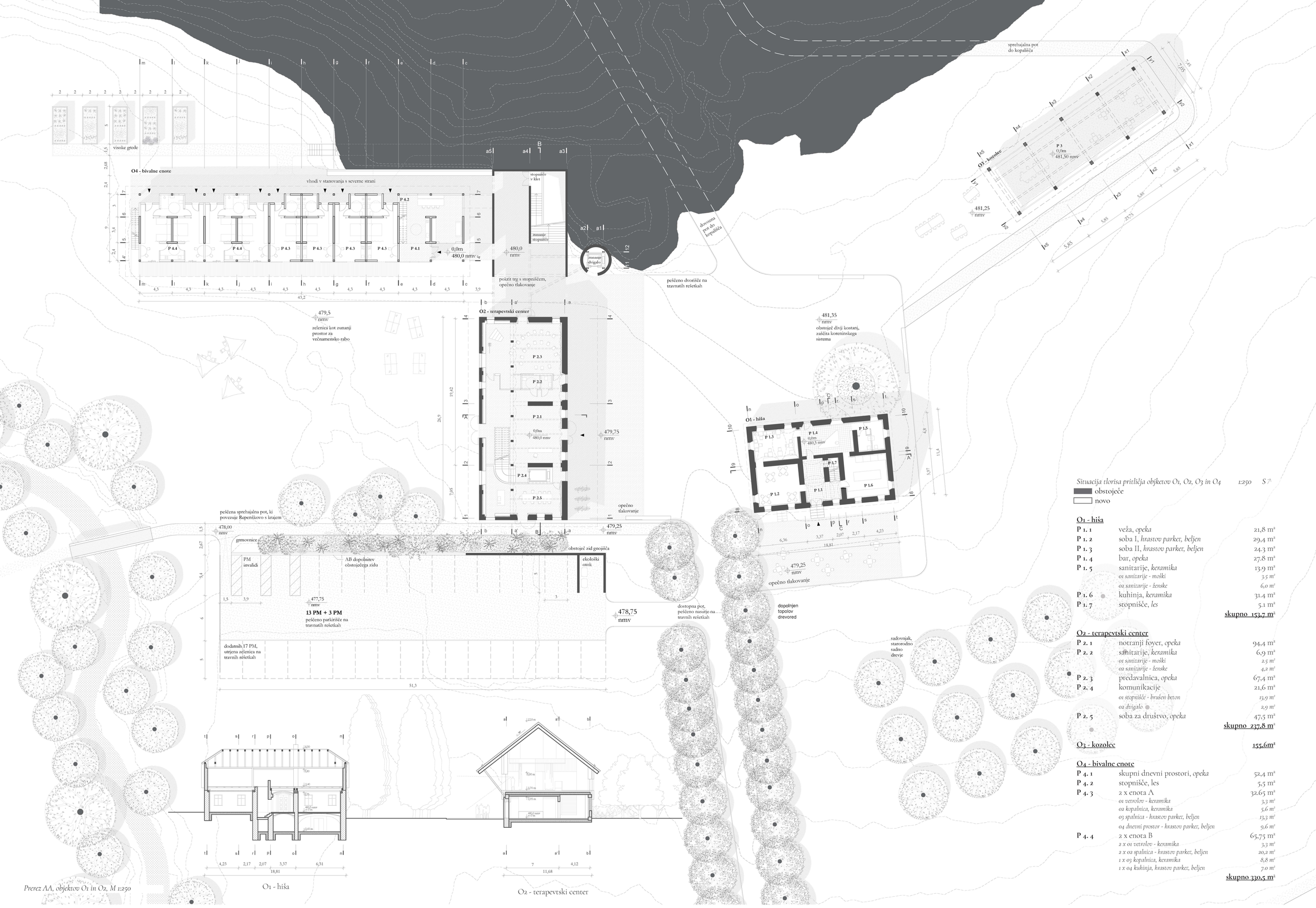

Situacija tlorisa pritličja objektov O1, O2, O3 in O4 1:250 S

obstoječe

novo

O1 - hiša

P 1. 1	veža, *opeka*	21,8 m²
P 1. 2	soba I, *hrastov parket, beljen*	29,4 m²
P 1. 3	soba II, *hrastov parket, beljen*	24.3 m²
P 1. 4	bar, *opeka*	27.8 m²
P 1. 5	sanitarije, *keramika*	13.9 m²
	01 sanitarije - moški	*3.5 m²*
	02 sanitarije - ženske	*6,0 m²*
P 1. 6	kuhinja, *keramika*	31.4 m²
P 1. 7	stopnišče, *les*	5.1 m²
		skupno 153,7 m²

O2 - terapevtski center

P 2. 1	notranji foyer, *opeka*	94,4 m²
P 2. 2	sanitarije, *keramika*	6,9 m²
	01 sanitarije - moški	*2.5 m²*
	02 sanitarije - ženske	*4,2 m²*
P 2. 3	predavalnica, *opeka*	67,4 m²
P 2. 4	komunikacije	21,6 m²
	01 stopnišče - brušen beton	*13,9 m²*
	02 dvigalo	*2,9 m²*
P 2. 5	soba za društvo, *opeka*	47,5 m²
		skupno 237,8 m²

O3 - kozolec **155,6m²**

O4 - bivalne enote

P 4. 1	skupni dnevni prostori, *opeka*	52,4 m²
P 4. 2	stopnišče, les	5,5 m²
P 4. 3	2 x enota A	32.65 m²
	01 vetrolov - keramika	*3,3 m²*
	02 kopalnica, keramika	*5,6 m²*
	03 spalnica - hrastov parker, beljen	*13,3 m²*
	04 dnevni prostor - hrastov parker, beljen	*9,6 m²*
P 4. 4	2 x enota B	65,75 m²
	2 x 01 vetrolov - keramika	*3,3 m²*
	2 x 02 spalnica - hrastov parker, beljen	*20,2 m²*
	1 x 03 kopalnica, keramika	*8,8 m²*
	1 x 04 kuhinja, hrastov parker, beljen	*7.0 m²*
		skupno 330,5 m²

Prerez AA, objektov O1 in O2, M 1:250

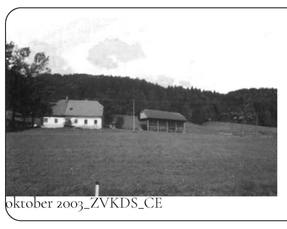
oktober 2003_ZVKDS_CE

27.2.2025

oktober 2003_ZVKDS_CE

17.03.25

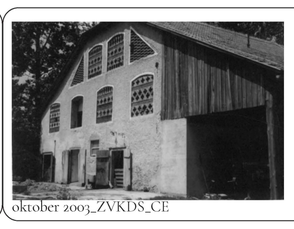
oktober 2003_ZVKDS_CE

17.03.25

Ob dejstvu, da je stanje nemogoče/ nesmiselno rešiti/obrniti se naloga sprašuje, kako s trenutnimi pogoji izboljšati kvaliteto življenja ljudi na tem območju. Predlagati rešitev, ki na sodoben način odgovarja trenutnim pogojem, ob zavedanju da bo se bo tudi njihova aktualnost, prej ali slej, iztekla.

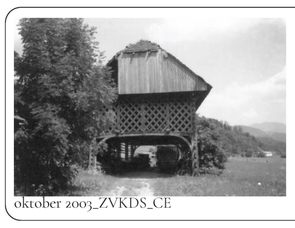
oktober 2003_ZVKDS_CE

17.03.25

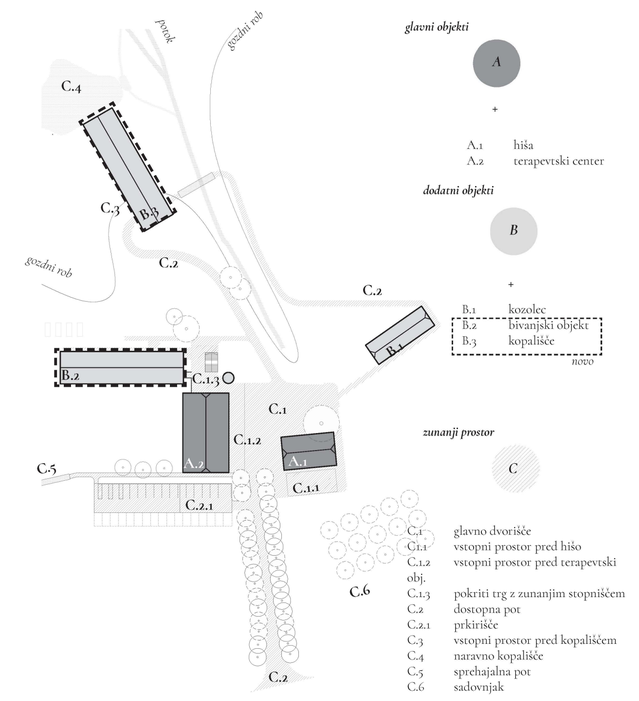

Nova prostorska zasnova izhaja iz stare in ohranja logiko treh prvin: ***A - glavni objekt, B - dodatni objekt in C - zunanji prostor***.
Glavna dva objekta (A.1 in A.2) sta referenčna in jasno stojita na glavnem dvorišču, medtem ko se ostali dvorišča le dotikajo ali pa so vanj osno usmerjeni.
Dvorišče, kot najpomembnejši zunanji prostor je od stare zasnove precej razširjen in jasno definiran z robovi. Razdelimo ga lahko na sprednje dvroišeč (C.1.1), ki je hkrati glavni vstop v hišo, srednje dvorišče (C.1.2), ki je vstopni prostor v terapevtski objekt ter zadnje dvorišče, kamor se nadaljujejo dostopne poti do kopališča in bivanjskih enot. Iz glavnega dvorišča se v bivanjske enote dostopa preko pokritega manjšega trga (C.1.3), kjer je tudi zunanje stopnišče. Zraven stopnišča je v obstoječe obzidje pokončnega silosa umeščeno dvigalo. Trg (C.1.3) je torej glavno vozlišče vertikalnih in horizontalnih zunanjih povezav. V bivalne enote v objektu B.2 se vstopa z zadnje strani, s tem so vhodi odmaknjeni od javnih prostorov in kljub temu dobro dostopen. Hkrati je s tem omogočena dvostranska usmerjenost posamezne enote.
Iz glavnega dvorišča proti gozdu vodi dostopna pot do kopališča (B.3), od tam pa se pot krožno nadaljuje preko potoka, okoli kozolca (B.1) nazaj na glavno dvorišče. Pot je od dvorišča do kopališa namenjena vozilom in pešcem, medtem ko je nadaljevanje poti od kopališča okoli kozolca namenjena samo pešcem. Objekt B.3 služi kot servisni objekt naravnemu kopališču (C.4).

Zunanji prostori in dostopnost

Zunanji prostor, kot pomemben gradnik vsake domačije, zagotavlja dobro pretočnost in s tem tudi funkcionalnost domačije kot celote. Repenškovo sestavljajo različni tipi zunanjeg prostra, za vse pa je zančilna *fluidnost*, saj so vsi objekti med sabo ločeni in je možno prehajanje med njimi. Lahko bi rekli, da domačijo sestavljajo različna dvorišča, in medprostori.

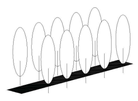

Domačijo z glavno regionalno cesto povezuje topolov drevored, kar sicer za domačije takšne sorte ni značilno. Drevored je dolg 80 m in se zaključi z glavnim dvoriščem.

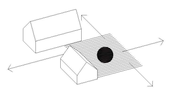

Glavno dvorišče je na dveh straneh definirano z objektoma (hiša in terpevtski center), ki se nanj tudi neposredno odpirata. Na isti način pa je oblikovano travnato dvorišče med terapevtskim centrom in bivalnimi enotami. oba dvorišča sta nemenjena raznoliki rabi, zato je odprtost in pretočnost ključnega pomena.

Vhod v glavna dva objekta (terapevtski center in hiša), ki se neposredno obračata na dvorišče, se nakaže s spremembo v tlakovanju. Dvorišče je peščeno, predporstor pa je tlakovan z opečnimi tlakovci.

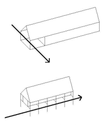

Kozolec in kopališče sta od dvorišča odmaknjena, vendar ju povezuje krožna pot. Oba dva imata pokrit in prehoden zuanji prostor

Predprostor terapevtskega centra se v zaledju, pred objektom bivalnih enot, spremeni v trg, ali bolje rečeno, trgec. Umeščen je med obstoječe obzidje ležečih silosov in pokrit z novo, armirano betonsko ploščo. z zgornjim nivojem se povezuje preko novega stopnišča in dvigala, ki je v nekdanjem pokončnem silosu.

Od zasnove do bivalnega ugodja

O1 - HIŠA

Obstoječa materialnost: kamen, opeka, ometna fasadna obloga, opečna strešna kritina - bobrovec
Nov poseg: leseno ostrešje

Grajena je iz približno 60 cm debelih kamnitih zidov, pravokotnega tlorisa. Stranice tlorisa so v razmerju zlatega reza. Večjih prizidkov k objektu ni bilo dodanih. V okoli leta 1960 je bilo v hiši narejenih nekaj dozidav in dodatnih odprtin. Do največje spremembe pri uporabi tlorisa je prišlo s prebojem zunanje stene in dozidave nove dostopne ploščadi na zahodni fasadi. To je bilo v obdobju, ko je z domačijo upravljala zadruga in so trem sobam spremenili dostopnost z zunanje strani. Pri novi zasnovi ohranjamo odprtine kot sled časa, tudi če se ne uporabljajo več za prehode. Nov poseg ne predvidi večjih tlorisnih sprememb ali novih odprtin. Prvenstveno se ohrnjajo obstoječa oz jih ponovno odzidamo.
Trenutno je hiša z udrto streho, dotrajane so tudi vse lesene medetažne plošče, ki so se na nekaterih mestih že udrle. Za statično sanacijo zidovja je predvideno injektiranje in betonska ojačitev z AB ploščo. Ostrešje je predvideno na isti način, kot je trenutno. To je leseno ostrešje na škarje, z vmesnima in kapnima legama, brez slemenske lege. Kritina je trenutno mešana, na južni strani je zareznik, na severni pa bobrovec. Glede na to, da iz ustnih virov domačinov izvem, da so na domačiji nekoč žgali bobrovec, ga predvidimo tudi na novi strehi hiše.

Dejavnosti: V objektu je predvidena gostinska dejavnost, ki je razporejena po obstoječih sobah, Vstopna veža se na severu nadaljuje v bar, kjer sta na eni strani dve sobi z mizami, na drugi pa manjša kuhinja in v kotu sanitarije. V mansardi je po celotni površini odprt prostor z upravo celotnega centra.

Bivalno ugodje: Predvidena je nova troslojna okenska zastaklitev in mehansko prezračevanje. K nižjemu pregravanju notranjih prostorov pomembno prispeva debelo kamnito zidovje, ki poleti dodatno hladi prostore. Predviden je tudi dodaten sloj toplotne izolacije na notranji strani objekta. Na hiši je manjši napušč, zato se dodatno senčenje omogoči z notranjimi senčili. K boljši klimi v hiši in pred njo pa pomembno prispeva divji kostanj, ki je na severni strani.
Objekt se ogreva s talnim gretjem na geotermalno toplotno črpalko.

Odprta zasnova notranjih in zunanjih prostorov ključno prispeva k bivalnemu ugodju v objektih in izvenj njih.

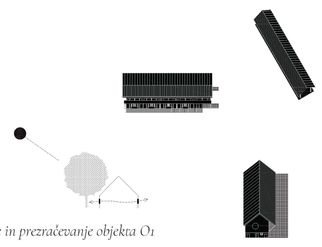

Senčenje in prezračevanje objekta O1

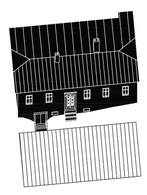

Shema objekta O1

Sh54: Razmerje zlatega reza

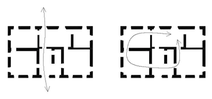

Tlorisna zasnova objekta O1